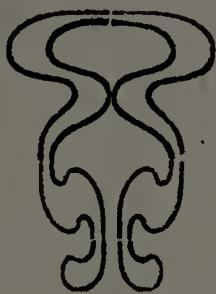

ДМИТРО МАКОГОН

ШКІЛЬНІ ОБРАЗКИ

ВІННІЦЕЇ, МАН., 1917

УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА

ДМИТРО МАКОГОН

ШКІЛЬНІ ОБРАЗКИ

ВІННІПЕГ, МАН., 1917

УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА

LIBRARY
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

89179

M 2396

Os

ШКІЛЬНІ ОБРАЗКИ

На Пам'ять.

Тодор Косован, ученик четвертої класи, був сином бідного зарібника. Батько його служив в посесора і з тої мізерної заслуженини тяжко виживляв свою численну родину. Тодор був учеником середних здібностей і вельми супокійної вдачі. Учитель любив тихого, слухняного хлопця й по мимо того, що він частенько запізняв ся до школи. Се спізнєне було по части й оправдане. Хлопець носив що днини обід батькови, якого часами не заставав у стайні, тож мусів подождати. В чім тут винен бідний хлопець? І учитель оправдував його в душі, а лиш „про людське око” напоминав хлопчину: та рівночасно болів над малим Тодором, дивлячи ся на його червоне, від бігу спочене лице.

Один лиш клопіт мав учитель з тим учеником: він рідко коли вивчив ся завданий стих на пам'ять. О кілько мога учитель улекшував дітям сю роботу, бо був він того переконання, що дітям не повинно ся нічого завдавати до дому. На те є школа, і в ній мають діти

не лиш учити ся, але й вивчити приписаний матеріал науковий. Одні лиш поезії мусіли діти вже більше самі дома вчити ся. І діти вчили ся. Рідко коли, крім Тодора Косована, найшла ся ще й друга дитина, щоб не навчила того, що було завдане. На те вже бідний Тодор! Кождий понеділок був для него страшним, фатальним днем.

От і тепер: сидить сумовитий, очі спустив на лавку і не гляне навіть на учителя.

— Ти знов не знаєш на память? — заговорив до него учитель.

— Лиш трохи знаю, — відповів по-тихо хлопець.

— Чомуж ти добре не навчив ся?

— Я не мав часу.

— А в неділю?

В неділю я заступав няня в дворі, бо вони ходили в село.

Таку відповідь чув учитель кожного понеділка.

— Сим разом вже тобі не дарую! — сказав учитель. — Лишиш ся сьогодні по школі і будеш вчити ся.

Тодор не відповів ні слова. Приняв засуд спокійно, майже байдужно, подібно, як се роблять ноторичні пустії або лїнюхи, яким се чашенько трафляє ся. Ся обставина звернула увагу учителя і він почав пильно обсервувати хлопця. Вже по короткім часі переконав ся учитель, що голова хлопця занята якимись важними думами, які не мають нічого спільного

з наукою. Він сидить тихо, здає ся слухає і уважає, а поспитай його, не повторить навіть речення, висказаного найблизшим сусідом. Очі хлопця прибрали меланхолійний вигляд і уперто гляділи на шкільну грубу. Учитель по-тайно слідив за кожним рухом, за кожним иншим виразом лиця малого Тодора і був того переконання, що в душі його ученика кристалізує ся якийсь плян, якась певна непоборима рішучість.

На коритари задзвонив дзвінок, наука скінчила ся. По молитві почали діти збирати ся до мів. Учитель випровадив дітей за шкільну браму, а відтак завернув до шкільної кімнати, бо страх бажалося йому поговорити з хлопцем, пізнати його душу і ті тяжкі думи, які він снував сьогодні.

Яке-ж здивованє огорнуло учителя, коли він, увійшовши до класу, не застав там свого ученика. Хлопець відчинив вікно і втік, не встигнувши навіть примкнути його за собою. Сей випадок вразив неміло учителя. Доси ще таке йому не трапляло ся. Навіть Андрусак, найбільший збиточник і пустій, не важив би ся щось подібного зробити.

Коли перейшло перше обуренє, почав учитель холодно застановляти ся над сим каригідним вчинком і дійшов до того висновку, що хлопець мусів се вчинити.

На другий день застав учитель Тодора Косована як звичайно над книжкою. Сидів тихенько в лавці і читав сю поезію, за яку вчера мав

бути замкнений.

Почала ся наука. Учитель знова обсервував хлопця, часто питав його, а він за кождим разом давав вдоволяючу відповідь. Через цілий час науки учитель і словом не згадував хлопцеві про його провину, що осмілило Тодора до того степені, що він, як і давнійше, почав відтак знова глядіти в очи учителя своїм цікавим, проникаючим зором.

По науці всі діти вийшли з лавок і станули парами.

Несміло вийшов і Тодор і став коло свого товариша.

Учитель приступив до Тодора і взяв його за руку.

— Ви, діти, йдіть до дому, а ти Косованлиши ся зі мною: маю з тобою про щось говорити.

Хлопець спаленів по вуха. Учитель запер шкільні двері.

— Чого ти, хлопче, вчера втік зі школи?

— Прошу пана я вже вмію на память.

— Про се я тебе не питаю. Скажи мені, чому ти втік через вікно?

— Я від дванайцятої години мав йти панську пшеницю полоти. Я кождої днини заробляю в пана десять крейцарів і даю неневи. А вчера був бим заробив лиш пять крейцарів, а неньо були би били.

— Чому лиш пять?

— Бо як котрий хлопець прийде трохи пі-

знійше, то окоман дає вечером лиш пять крейцарів.

— А се красно зі школи вікном втікати?

— Не красно.

— А нащо ти се робиш, коли видиш самий, що то не красно.

Хлопець розплакав ся.

— Прошу пана, я сего більше не зроблю. Най неньо і вбють на смерть, я більше втікати не буду.

Учителєви закрутили ся в очах слези.

— А ти вмієш на память?

— Вмію.

— Ану, говори!

Хлопець віддеклямував як найкраще.

— Коли ти навчив ся?

— Вчєра в ночи. Я мав свій крейцар і купив собі свічку. Як мама заснули, я пішов до хорім, засвітив собі свічку і навчив ся.

Сї слова зворушили учителя до глибини душі. Несвідомо цілком інстинктивно сягнув він рукою до кишені, вибрав дві короні і дав їх хлопцеві.

— На, хлопче, се дарунок від мене, промовив мов опанїлий учитель.

Незвичайна радість блиснула на лиці хлопця. Вхопив дві короні і вихром полетїв до двора, до свого нєня.

Похорон.

Бума гарна весняна днина. На голубім, безхмарнім небі, низше панського ліса, стояло сонце і через відчинені вікна посидало свої золоті промінні до шкільної кімнати та освічувало ясні, веселі лиця шкільних дітей. За столом сидів учитель і говорив дітям про шкідливість алкоголічних напоїв. Діти слухали уважно, видно, інтересувалися викладом.

Нараз задзвонили церковні дзвони. Звуки дзвонів воздушною філею неслися по селу, заходили до шкільної кімнати, торгали діточі серця, а на веселі безжурні лиця витискали п'ятно жалю і суму.

— Вже дзвонять Бадюкови... — прошепотів один хлопець до свого сусіда.

— Бадюкови дзвонять... — загомоніли сумно діти.

— Бадюк вже помер? — поспитав учитель.

— Помер!

— Коли?

— Сьогодні рано!...

Николай Бадюк був найліпшим учеником п'ятої класи. Ходив пильно до школи і вчився як найкраще. Ще тому тиждень назад сидів він ось тут з краю в третій лавці здоровий, веселий, а сьогодні дзвони розносять по селі сумну вість, що його вже нема між живими. Жалко стало учителеви молодого життя, що так неспо

дівано, мов та скошена цвітка, на віки попрощалося зі світом. Задумався учитель, задумались і шкільні діти. А дзвони дзвонили і немилосердно торгали їхні збентежені серця.

Нараз хтось заковтав в шкільні двері. Учитель вийшов з класу. На коритари з сумними мокрими очима стояв простоволосий Петро Бадюк.

— Помер ваш хлопець, Петре... — з щирим співчуттям промовив учитель.

— Помер, пане, помер... — киваючи головою простогнав бідний батько, заливаючись притім горячими сльозами.

— Най з Богом спочиває!

— Дякувати вам, пане, за добре слово! Та я маю до вас просьбу: завтра в мене похорон, тож потрудіться з шкільними дітьми і ви до мене, та відпровадьте його на цвинтар. Зробіть йому ту послідну прислугу, бо він варта сего. Ой, варта, варта.... — заголосив Петро.

— Бог мені свідком, Петре, як рад би я вам із щирої душі се зробити, та щож, не можу, бігме не можу! Ваш хлопець вмер на шкарлятину, а се заразлива хвороба.

— Так, пане! То ви мені і моїй дитині такий сором хочете зробити? То за то, що я вас у всім слухаю? Я-ж вас мав за свого приятеля.

— Але-ж Петре, я вам і дальше буду приятелем, але розумійте мене, що сего не можу зробити. За се чекала би мене строга кара. Здається, що й школу замкнуть через смерть вашого хлопця.

— Що? через мою дитину хочете школу замкнути? А в мене що, яка холера в хаті?

— Не холера, але шкарлятина, а се є заразлива слабість. Можуть другі діти набрати ся, а відтак, хто за се відповість?

— Я відповім!

— Не ви, але моя служба має за се відповісти!

— То ви таки не хочете йти?

— Не смію!

— Добре пане! Як ви боїте ся якоїсь там боли, так сидіть собі дома. Я собі самий дітий спрошу, а ви абисьте відтак не банували на мене. Я добрий коли добрий, але як злий, то й дідька не треба.

— А я вам раджу, Петре, не спрошувати дітий, бо вас за се чекає кара.

— Кладіть „штроф” на мене, який самі хочете, — я заплачу. Продам парть свого сина і заплачу; йому вже моєї парти не треба.

Обурений на учителя, вийшов Петро на двір ідучи додів, забув він про своє тяжке горе, а роздумував тепер над тим, яким способом міг би він як найскорше пімстити ся на учителю, якого доси уважав за свого приятеля. Видно найшов вже спосіб, бо чоло його на хвилю розяснилось, а в кутках його уст заграла усмішка вдоволення.

— Діти, — заговорив учитель увійшовши до класи, — ви знаєте вже, що ваш добрий товариш, а мій найлпший ученик помер. Завтра його ховають. Годилюб ся нам віддати йому по

слідну прислугу і піти на його похорон, коли-б не та обставина, що він, як ствердив се лікар, помер на шкарлятину, заразливу слабість.

Дальше пояснював учитель, що то є зараза, в чім вона криє ся, говорив про бакцилі, а обговоривши все те докладно, остро наказав дітям брати участь в похороні їх товариша, а то з огляду на небезпеку їх власного здоровля.

На другий день відбув ся похорон. Помимо наказу двірника зійшло ся майже ціле село на похорон до Бадюка, маючого і загально поважаного господаря. Прийшло також і кільканайцятро шкільних дітей, яким Бадюк приобіцяв дати по хусточці і по 10 крейцарів. По похороні запросив Бадюк всіх людей до себе. Дітей поклав він за особний стіл і угощував їх горівкою.

— Пийте, діти, пийте, за душу мого Кольця. Не дивіть ся на то, що ваш пан заборонив вам пити горівку. Не слухайте його! Горівка не тріло, ні, вона потіха і розрада наша.

— Він тому наказує пити, бо хоче пімститись на коршмареві за послідні громадські вибори, — заговорив один господар, сторонник жидівської партії.

— Туди, туди воно йде, чесні людоньки, тай ви діти, — залебедів п'яним голосом Бадюк. — Вже я знаю, який сей професор! Але я йому покажу! Коби до неділі, я зараз випищу ся з читальні...

— Сего вже не робіть, куме Петре, заговорив один з виділових читальні, — як маєте з

професором які рафунки, то можете і в читальні з ним порахувати ся.

— Вже я йому покажу! — викрикував Петро, не забуваючи при тім за своїх гостей. Бігав від стола до стола і всіх припрошував їсти і пити.

— Та бо ви, дітоньки, не дрімайте! Пускайте порційку кружельцем, не соромте ся! Ну, Костику, а ти що?

— Не можу більше пити, бадіку!

— А Кольця ти любив?

— Любив!

— Як ти його любив, так випий за його душу.

І Костик-випив. Пішла порція далше з рук до рук, діти пили за душу свого товариша, а при тім, як старі, приговорювали.

— Адіт, людоньки добрі, тай ви гречні діти, адіт, який сором зробив з моєї хати наш професор. Вчора говорив він дітям, що в моїй хаті якісь хробачки в воздуху літають. Вони болу від мене разносять... Дивіть ся, люди, дивіть ся добре, бо може я не виджу, може мене вже засліпило, дивіть ся, прошу вас, шукайте в мене тих хробачків, бо на то мете присягати. Я сего не лишу, я до суду його подам.

Всі люди дивили ся на стелю і обіцяли ся посвідчити Петрови, що в хаті хробачків не видно.

Сонце ховало ся за горб, надходив вечір. З хати Бадюка ніс ся тужливий спів. Співали старі, співали й діти, обнявшись руками за шиї

і, як їх батьки, кивали в такт головами.

Асеред сего співу часто можна було чути Петрів голос:

— Я йому покажу! Я його навчу!...

Грішник.

Скінчила ся перерва. Діти зайшли до класи. За ними увійшов учитель. Чорнявий хлопчина із другої лавки підніс два пальці в гору. Знак, що має щось сказати.

— А що там? — поспитав його учитель.

— Прошу пана, Дьордїй Пустий і сьогодні зїв менї хлїб.

Винувник, що сидїв біля чорнявого хлопця, спустив очі на лавку, а зеленяво-бліде його лице покрило ся легким румянцем.

— Ти зїв хлїб Вівчареви?

— Зїв! — відповів тихо Пустий, не підносячи своїх очий.

—Видиш, хлопче, який ти непоправний! Вчера обіцяв ти, що вже ніколи не будеш вибирати хлопцям хлїба, і я тобі подарував, не карав тебе, а сьогодні ти зробив знов те саме.

— Прошу пана, я був голодний, — сказав кріз плач хлопчина.

— А чому ти не попросив його о букатку хлїба?

— Я просив, але він не хотів дати.

— Мені неньо казали, аби я нікому не давав хліба, — відповів скоро чорнявий.

— Як він взяв тобі хліб? З торбини?

— Ні! Я вибрав хліб, вкусив лиш два рази, а він хапнув від мене. Я до него, а він заліз під лавку тай зів.

— Хлопці так його копали ногами, а він не вилазив, аж доки весь хліб не зів — сказала одна дівчина.

— Пустий буде замкнений, — видав засуд учитель.

По науці забрали ся діти до дому. В другій лавці сидів хлопчина і плакав. По клясі проходжував ся учитель і роздумував над теперішнім суспільним ладом і мертвим строгим законом, який так много людей пятнує знамям: злочинці.

По часі приступив учитель до хлопця.

— Не будеш більше красти хліба?

— Не буду.

— Йди до дому і не роби більше сего, бо то не красно.

Хлопчина пішов, а учителеви мимохить прийшла на гадку церковна сповідь.

— Жалуєш своїх гріхів?

— Жалую.

— Обіцяєш поправити ся?

— Обіцяю.

— Розгрішаю тебе від всіх гріхів твоїх, — говорить тоді поважно священник, а рівночасно є того свідомий, що та сама людина, з ти-

ми самими що й тепер гріхами, за два-три місяці зявиться ся знова при його сповідальниці.

І знова та сама мертва форма.

І так без кінця...

Два Табори.

Наука ролігії. За столом сидить священик, підпер рукою голову і читає волоску газету, яку перед хвилиною відобрав із пошти. Діти, користаючи з вільного часу, шепчуть собі тихенько. Часами декотре з них засміє ся, ховаючись при тім за плечі свого попередника.

Зложив священик газету, перейшов ся кілька разів по клясї і почав науку.

— Що ти є? — поспитав одного хлопця.

— Мужик! — звучала відповідь.

— Дурень ти! Не про то я питаю!

— Прошу я! Прошу я! прошу я! — закричали діти, підносячи до гори свої руки.

— Скажи нам ти!

— Я є волох!

— Чому?

— Бо я волоскої віри.

— А є ще яка віра?

— Є, уніяцька.

— Хто ту віру визнає?

— Русини.

— Красно! — похвалив його священник. — Се повинні ви всі знати. Ті люди, що мають такого пан-отця як я, належать до Волохів, а всі Русини мають пан-отця голеного. Хто вас, діти, инакше вчить, то йому не вірте, бо він бреше.

До кінця години говорив священник на повисшу тему і тішив ся, що діти слухають і розуміють його кожде слово. Певний того, що його наука вкорінилася вже в молоді діточі душі, триумфально виходив о. катехит із класи.

Другого дня була наука історії. Учитель покінчив приписаний матеріял з австрійської історії і приступав до історії України, над якою гадав довше затриматись. Він бажав, щоб діти докладно пізнали рідну бувальщину, бо тільки через те знане скріпить ся їхня любов і привязане до свого народу. Нїм приступив до властивої ціли, уважав за відповідне пояснити дітям що то є народність взагалі, а з окрема народність українська.

— ... З того бачите — говорив по довшім викладі учитель, що в нашій селі живуть лиш самі Русини або Українці....

— Прошу пана, пан-отець казали, що ми Волохи, бо ми волоскої віри! — вирвала ся одна дівчина.

Тут учитель приневолений був заговорити і про віроісповідане і доказати прикладами, що релігія й народність, се два окремішні поняття, які з собою не мають нічого спільного.

В надії, що переконав дїтий і перетягнув їх на свою сторону, відчув учитель душевне задоволенє.

Тимчасом діти поділили ся на два ворожі собі табори. Одні признавали рацию пан-отцеви, другі учителяви. Часто н атолоці заводили розмову про свою народність, сперечали ся і завзято обстоювали при своїм. Оба табори трапили хиба тоді свій войовничий настрій, як находили ся разом в шкільній кімнаті. Тут вони або приміряли ся до обставин і підпирали ся взаїмно: перед учителем називали себе всі Русинами, перед пан-отцем Волохами.

І учитель і священик раділи душею, а хитрі малороси, вийшовши з школи, горячо сперечали ся далі.

Службовий Обов'язок.

Заледви за молдавським горбом показало ся сонце, а вже хтось сильно заковтав у двері учителя. Учитель вийшов на двір. Під дверми стояла жінка недавно помершого халупника Мафтея Чабана.

— Що там скажете?

— Та прийшлам мельдувати вам, що свого Стефана не пішлю більше до школи, тай щобиьте мене на кару не подавали.

— Ваш хлопець слабий?

— Де там! пішов до служби.

— Що-ж ви робите, жінко? Та-ж він має ще три роки до школи ходити. Він вам певно того не заслужить, кілько ви заплатите кари.

— Защо я маю платити кару?

— Бо хлопця не посилаєте до школи.

— Так? А мені школа його годує? Беріть його вбирайте, годуйте, та, про мене, най до двацять лїт ходить до школи. Я не маю відки на него старати. Він вже не дитина, най сам про себе дбає. Ади, хлопцеві минуло десять лїт, а ти його ще й тепер годуй, вбирай та посилає до школи. І що він з того має? Не гріх так дни марнувати? Най йде між людей і привчить ся робити, бо школа йому їсти не дасть.

— Але-ж, жінко, що ви пусте говорите? До школи він мусить ходити, инакше подам вас на кару. Се моя служба, я мушу.

А ви, пане маєте Бога в серцю? Де ваша совість? Мене, бідну вдовицю, карати? Чи ви не знаєте моїх достатків? Та я мамалиги не маю в хаті, а тут ще двоє дрібних дїтий. Випишіть його зі школи, нащо він вам здав ся?

— Я сам не смію дїтий зі школи виписувати. Зробіть просьбу „до міста”.

— Викиньте його, пане, самі, — налягала жінка, — я за дурно не хочу, кілько скажете, відроблю вам.

— Чуєте, що мені не можна! — сказав вже сердито учитель. — Робіть просьбу, а тимчасом посилайте хлопця до школи, бо буде зле.

Учитель пішов до хати.

— А бодай ся тобі болячка в горлі зробила! А то безвірок якийсь! — голосила дорогою жінка Напосїв ся ворог на мене тай на мою дитину. Скорше та школа западе ся, як я пішлю туди більше свою дитину.

Подавав учитель до кари. Коли довелось йому писати ім'я „Стефан Чабан“, мимоволї задрожала йому рука, а та дрож, мов електрична струя, стрясла його цілого.

— Кажуть люди, що хто належито сповняє свої обовязки, той ніколи не попадає в контраст із своєю совістю. Я сповнив свій обовязок службовий, а мою совість незміримим тягаром придавив докір: пощо ти, чоловіче, без серця і чуття, видав сю бідну вдовицю до кари?

Такі то гадки снував учитель, коли лагодив „Виказ“ на пошту.

Подвійна Кара

Підчас науки, около 9-тої години, заковтав хтось в шкільні двері. Учитель вийшов на коритар. Перед ним стояв високий, плечистий мужик і з неутаєною ненавістю глядїв на учителя.

— Чосьте, пане, посиляли за мною?

— Через вашого хлопця! Я собі з ним ради не можу дати.

— Ов! А то чому? То мій хлопець вже найгірший?

— Так, так, найгірший! Нічого не вчить ся, в школі пустує, слухати мене не хоче і тим псує мені цілу клясу.

— Добре робить! Не чіпайте ся його, як ріп'як кожуха. Що хто зробить, все він тай він! Ви других дітей не видите!

— Так ви мені говорите?

— Так, пане, так! Як вам мій хлопець на заваді, то випишіть його зі школи і будете мати спокій. Тим би я гриз ся, що він вас не слухає! Мене мусить слухати, бо я його неню, я його годую, а — ви?

— Загороднюк! Я вас в останнє кличу до школи і раджу вам, не підмовляйте хлопця до злого, бо ви самі зле на тім вийдете.

— А я вам в останнє кажу, не замикайте мені хлопця по школі, бо він вам всі шиби повибиває, а я за них платити не буду. То я вам мельдую, абисьте знали! Ади! З школи кримінал заводять!

Постійні слова сказав вже на шкільних сходах. Тріснув фірткою і вийшов на дорогу. Учитель увійшов до класу.

— Прошу пана, мене Загородник вдарив два рази в лице, — плачучи скаржив ся малий хлопчина, з червоними, палаючими щоками.

— Він казав на панову маму „посороми”,
— скаржив другий хлопець.

— Я чув! І я! І я! — закричали діти.

— Загородник, ходи сюди! — рішучим голосом приказав учитель.

Всі діти звернули свої очі на Загородника. Він сидів в лавці, опер голову на руку та глужливо глядів на учителя.

— Ходи сюди! Чуєш, чи ні?

Хлопець не рухався. Зідливий усміх грав на його обличчю. Учитель приступив до його лавки.

— Йди до таблиці!

— Або мені тут зле? — відказав зухвало хлопець.

Та відповідь ще більше роздратовала учителя. Він зловив хлопця за руку, а витягнувши на силу з лавки, потрутив його перед себе. Хлопець нароком паде на підлогу і розбиває собі ніс. Скоро потім зриває ся і обкровавлений, простоволосий біжить до дому.

Старий Загородник повіз сейчас хлопця до судового лікаря. За кілька днів покликано учителя до суду.

За „побите” шкільної дитини засуджено учителя на три дні арешту або 30 корон кари. Місяць опісля, дістав учитель від шкільної влади писемну нагану.

Ліктура.

— А приходіть, діти, завтра всі до школи, я вам знова щось цікавого прочитаю, — сказав учитель, як діти почали збирати ся домів.

Учитель, бачите, мав звичай прочитувати своїм школярам де-не-що із своєї бібліотеки. Вибирав цікаві й легкі оповідання а часами й поезії і читав їх дітям. Звичайно раз в тиждень. Діти дуже любили слухати, а учителя вельми се радувало, що його молода аудиторія, не те що інтересувалась читанем, а, здавалось, проковтувала кождіське виголошене слово.

Як звичайно, так і тепер, на заповіджений день читання діти явили ся майже в комплекті. На читане призначував учитель завсїгди послїдну годину науки. Сим разом вибрав він Марка Вовчка „Горпину”.

— Ось вам знов одно оповіданє з часів кріпацтва, — почав учитель. Більше не треба було пояснювати. Чим було кріпацтво для наших людей, діти вже знали.

В класї стало тихо-тихенько, очи дітий звернені на учителя. А він сидить за столом, читає поволи і виразьно та перериває читанє лише тоді, як зайде потреба пояснити дітям незнане їм слово.

Діти слухають уважно, пильно слїдять акцію події і відчувають її своїми ніжними серцями. Враз із Горпиною радїють над малою

дитиною, обурюють ся на лютого пана, що від риває бідну маму від хорої дитини, а вже як дійшло оповіданє до того пункту, де Горпина, прийшовши з роботи, застає мертву свою малу одиначку, діти посоловіли, похмурились, а слабші і не видержали: слези так і покапали на шкільну лавку.

Скінчилась година, учитель довів до кінця своє читанє. З якоюсь задумою опускали діти шкільну кімнату. За дітьми вийшов учитель. Коли бачить, в коритарі в куточку стоїть хлопчина і плаче.

— Що тобі Скриптар?

— Я бою ся йти до дому, бо неньо казали лишити ся дома, а я втік. Я хотїв чути, що пан будуть читати. Тепер бою ся йти до дому.

— Ходи зі мною! Я попрошу неня, аби тобі подарували.

Перейшли толоку і зблизили ся до хати. Ось вже і ворота. Учитель увійшов на подвірє. За ним ступав несміливо хлопець.

З хати вийшов старий Скриптар.

Не відповідаючи на поздоровленє, кинув ся старий до хлопця.

— А, ти „фаргало”, ти шибенику якийсь, так ти мене слухаєш? Таж я через тебе сегодня до міста не їхав.

Вхопив хлопця за руку став окладати його кулаками. Учитель почав боронити бідного хлопця.

— Та лишіть дитину! За що його бете?

— Мой, ступи ся від мене, бо я зараз.. Ти мені опікун? Ади на него! Він якимись сторіями дітий дурить. Я тобі дам таку „сторію”, що до смерти меш пам’ятати!...

Тимчасом хлопчина забіг до хати. Оби-джений, обурений учитель подав ся до воріт. А старий кричав далше:

— Ади шибеник, він професорів на мене приводить. Може-бись ще шандарів привів на свого неня. Я тобі дам професорів!..

Виломав гнучкий прут і пішов до хати.

Шкільні Повідомлення.

Надійшов 1 листопад, учитель роздав дітям шкільні повідомлення. Одні з цікавостію читали ноти з поодиноких предметів, другі вдоволено усміхали ся, інші знов, а таких було заледво кілька, насуплювали брови, гей би збирали ся на плач і мовби казали: до чорта мені сего! Коби я вже раз вийшов з тої чортівської школи.

— Коли принести повідомлення назад? — поспитали діти учителя.

— Ви ті повідомлення дасьте вашим родичам і скажете їм, щоби прийшли в неділю враз з тими повідомленнями до шкільної канцелярії до підпису, бо я такого повідомлення не прийму. Кожний тато чи мама має в моїй присутно-

сти підписати ся. Пам'ятайте, діти, що так має бути, а не инакше.

Сим своїм рішучим приказом завів учитель новий порядок в своїй школі. До тепер завсїгди роздавано дітям шкільні повідомлення і наказувано їм прочитати їх родичам. Учитель знав з переконання, що майже жадна дитина не робила так, як її казано. Брала повідомлене, складала в книжку, дома чи в школі підписувала свого батька і на означений час назад віддавала.

— А читав ти його своїм родичам? — бувало питає учитель.

На се питанє мали діти різні відповіді: то неня не було дома, то не хоче слухати, коли читати, то забув просити, а вже, як котра дитина дасть на се потверджуючу відповідь, тоді ціла кляса вибухає сміхом. Видно, самі діти в то не вірять і сміються зі сміливого брехуна. Бодай так здавалось тоді учителеви. А він так бажав, щоб родичі дізнались про успіхи своїх дітей у науці. І по що я нераз, думав він, пишу отсі повідомлення, трачу час, коли з того нема і найменшого хісна? Тому то сим разом впав учитель на сю думку.

Прийдуть батьки з повідомленнями до мене, міркував собі учитель, я їм прочитаю ноти, виясню все докладно, скажу кілько дитина не була в школі, промовлю до серця, вони то зрозуміють — і за одним замахом маю багато приклонників школи. Яка шкода, що я скорше так не почав, дорікав собі учитель.

Нетерпеливо очікував учитель неділі. По Богослуженню побачив він кільканайцятьох селян на шкільнім подвір'ю. Кождий з них тримав повідомлене в руках. Певний своєї перемоги, вийшов до них урадований учитель.

— А, ви до підпису? Прошу до канцелярії.

— Що за підпис? — почали кричати люди.

— Хочете нас ймати, як рибу на вудку? Го-го, не такі ми дурні, як показуємо!

— Ади! Кудато йде! Йому унії захотіло ся! — кричали горячийші.

— Не дурно і сьогодні говорили пан-отець на казаню, щоби ми не вірили професорам, бо вони до унії нас тягнуть, — горлав лютий епітроп.

Збентежений і розчарований учитель стояв коло дверей, наче громом ражений. По часі аж прийшов до себе.

— Але-ж, люди, добрі, не вірте брехням, ви маєте підписати се повідомлене на знак, що вам відомо, як ваші діти в школі справують ся, Так каже закон.

— Не хочемо і не будемо підписувати! — кричали люди ще голоснійше. — Нас вже раз здурили, а другий раз не дамо ся. Адить, не забрав нам дідич весь ліс громадський? А также казав нам, щоби ми підписали ся, що лишаємо право, а він ліс зверне. А що з того вийшло? Де наш ліс? А ви до уніятів хочете нас записати? Го-го, не такі ми дурні!

— Не вірте сему! — вговорював учитель,

— таж ваші діти вже від кількох літ підписують вас на сих паперах, а чому і доси нема юнії?

Ми за се нічого не знаємо ! — говорили люди. — А впрочім, що дитина знає?

— Такий підпис невальорний. Е, тому їм треба нашого підпису! Ади, підписав своєю рукою, — і пропало.

За той час зійшло ся народу повне подвіре. Як не заходив коло людей учитель, як не вияснював їм, нічого не помагало. Ніхто в жаден спосіб не хотів не то підписати ся, але навіть і не почути, як його дитина в школі вчить ся. Люди пхали повідомлення учителеви в руки, а коли сей не хотів прийняти, всі як один зложили їх на камінні сходи і розійшли ся.

Довго стояв учитель на сходах, вдивляв ся на порозкидані повідомлення і роздумував над тим, що йому тепер почати.

Нема иншого виходу! говорив до себе учитель. Зберу ті папери і відошлю до повітової шкільної ради тай напишу, що така а така справа. Може вона найде тут який спосіб, бо я безрадний.

Того самого дня повандрували усі повідомлення до міста.

За тиждень покликано багато селян до староства.

— Чому не хочете підписати повідомлень?
— поспитав людей інспектор.

Люди відповіли на се таксамо, як і учителеви. А епітроп додав:

— Адіть, пане, позамикайте нас, порубайте, чи постріляйте, ми не підпишемо. На се ми мали сесію, і кождий з нас заприсяг стояти твердо при своїм.

Вийшов староста, вийшли й інші урядники, вговорюють людей, вияснюють, на що люди притакуючо кивають головами, тай тільки всего; до підпису жадного і воловодом не притягнеш..

Кличе інспектор по одному.

— Та я вже зрозумів, куди воно йде, і я би підписав, та щож: присяга. Не годить ся присягу ломити, самі ви знаєте.

Не довго потім, прийшли повідомлення назад до учителя. Ані одно з них не було підписане. Забрав їх учитель і поклав в шкільну шафу.

— Прочитайте їх своїм родичам і завтра принесіть.

— А неня можна підписати? — спитав один хлопець.

Всі діти звернули свої цікаві очі на учителя, чекаючи відповіді.

— Встати! Молити ся! — приказав учитель.

З великим поспіхом, як ніколи до тепер, випускав учитель дітей із шкільної кімнати.

ЧИТАЙТЕ

ЧИТАЙТЕ

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС

найбільшу українську часопись в Канаді.

Український Голос коштує на рік 2 долари разом з книжочками вартости 1 долара, які кождий передплатник дістане даром.

Український Голос подає найбільше вістей з російської і австрійської України, дописий з життя Українців в Канаді і різних вістей з Канади.

В Українськiм Голосі знайдете много наукових статей, оповідань, смішного і різної всячини.

Запренумерувавши собі Український Голос, будете мали в нiм найліпшого приятеля, з яким ніколи не розстанетесь

Предплачуйте отже Український Голос і заохочуйте других до передплати сеї часописі. Нехай не буде ані одної української хати в Канаді, в котрій не знаходив би ся Український Голос!

Передплату посилайте на адресу:

UKRAINIAN VOICE

BOX 3626,

-

WINNIPEG, MAN.

Льокаль редакції і адміністрації міститься на
212-214 DUFFERIN AVE., WINNIPEG.